

eISSN: 2981-1554

Original Article (Quantified)

Providing a comprehensive risk management model considering the role of environmental uncertainty and legal transparency in the banking industry

Mohammad Hadi Vaziri¹ , Mehdi Mohammad Bagheri² , Ali Raeispour Rajabali³ , Mohsen Zayanderoody⁴ , Hamid Reza Mollaei⁵

1- PhD student, Department of Industrial Management, Kerman Branch, Islamic Azad University, Kerman, Iran.

2- Department of Management, Kerman Branch, Islamic Azad University, Kerman, Iran.

3- Department of Economics, Kerman Branch, Islamic Azad University, Kerman, Iran.

4- Department of Economics, Kerman Branch, Islamic Azad University, Kerman, Iran.

5- Department of Industrial Management, Kerman Branch, Islamic Azad University, Kerman, Iran.

Receive:

04 January 2025

Revise:

14 March 2025

Accept:

26 May 2025

Abstract

This study was conducted with the aim of identifying and analyzing the variables affecting the risk management model in the banking industry and examining the role of environmental uncertainty and legal transparency. The research method is applicable in terms of its purpose, quantitative in terms of implementation method, and descriptive-correlational in terms of nature and method. A standard questionnaire based on a 5-point Likert scale was used to collect research data. The content validity of the tool was confirmed by experts and specialists, and Cronbach's alpha and composite reliability were used to measure the reliability of the tool. By distributing the questionnaire, the validity of the tool was measured with three methods: construct validity (external model), convergent validity (AVE), and divergent validity. The AVE value for all variables should be greater than 0.5. SPSS and PLS software were used to analyze the data. The results showed that strong supervisory management as the main driving factor has the greatest impact on other variables, and other dimensions including accountability and responsibility, credit risk monitoring, business environment control, transparency of macro banking facilities, and protection of the bank's image are at a linked level and have a complex interaction with each other. The findings show that these variables play a key role in improving risk management performance and reducing the negative effects of environmental uncertainty and lack of legal transparency.

Keywords:

Risk management, environmental uncertainty, legal transparency, accountability, responsibility

Please cite this article as (APA): Vaziri, M. H., Mohammad Bagheri, M., Raeispour Rajabali, A., Zayanderoody, M. and Mollaei, H. R. (2025). Providing a comprehensive risk management model considering the role of environmental uncertainty and legal transparency in the banking industry. *Journal of New Approaches in Management and Marketing*, 4(1), 289-309.

<https://doi.org/10.22034/jnamm.2025.465112.1054>

Authors retain the copyright and full publishing rights.

Published by Research Center of Resource Management Studies and Knowledge-Based Business. This article is an open access article licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

Publisher: Research Center of Resource Management Studies and Knowledge-Based Business

Corresponding Author: Mehdi Mohammad Bagheri

Email: m.bagheri@iauk.ac.ir

Extended Abstract

Introduction

The increasing expansion of business activities has made financial relations, processes, and methods of organizational and people's financial management more complex. Thus, the continuity of the activities of companies and economic enterprises must be sought in having sufficient financial resources (Khanboubi & Boulmakoul, 2020). Without access to financial resources, many activities cannot be implemented and, as a result, the achievement of goals is impossible (Vaziri et al., 2025).

In the meantime, in order to achieve the goals of the program (development), various strategies such as export development policy, import substitution policy, and the like have been considered; but it is obvious that the trend of changes in interest rate indices, exchange rates, and bank facility interest rates show the basis of the economic growth and development of society, and that the goals of the programs and development achievement patterns will be realized in practice according to the predicted plan (Syadali et al, 2023).

The occurrence of financial crises in the late seventies, early eighties, and late nineties created a huge wave of changes in the international arena (shahrzadi et al., 2022). These crises increased the awareness of banks and regulators to monitor more types of risks in financial and banking institutions. With the globalization of the economy and the intensification of competition between banks, the profit margin of traditional banking activities has decreased and increased risk in banks. Risk management, as a factor that plays an effective role in gaining competitive advantage, should be given serious attention in these and other financial and credit institutions (Rezaei et al., 2025). One of the factors that disrupt the risk management process in an organization is environmental uncertainty, which confronts the company with an unpredictable environment characterized by rapid changes in technology, extreme diversity in customer demand, and severe fluctuations (Huynh & Phan, 2024). Unpredictable changes and actions in the environment may change the nature of competition by creating new opportunities or threats for the company (Dai & Zhang, 2023). The most important feature of the current era of environmental uncertainty is complexity, globalization, and increasing competition, which affect the success of any organization. Environmental uncertainty is defined as the rate of variability in the external environment of organizations, which includes major customers, competitors, government regulations, and labor unions (Lu et al., 2023). High environmental uncertainty increases the risk of accurate estimation of future profits by shareholders and makes it a complex issue for them. If management does not take appropriate action to reduce this volatility, the information asymmetry between management and shareholders becomes more acute (Racicot et al., 2023). Environmental uncertainty creates serious limitations for the company and affects the risk control strategy and managers' decisions in the company (Harb et al., 2023). Another effective factor in controlling risk and uncertainty in the environment is the existence of transparency in relevant laws. In this regard, the main research question is posed as follows: What is the comprehensive risk management model considering the role of environmental uncertainty and legal transparency in the banking industry?

Theoretical foundations

Maintaining the health of the economic system and creating strategic opportunities for the banking system

Maintaining the health of the economic system is one of the most important macro-goals of financial and banking policymaking in any country. Banks, as the main pillars of the financial system, play a vital role in economic stability and sustainable development. By utilizing

comprehensive risk management and efficient supervisory systems, banks can prevent credit, currency, and liquidity crises and contribute to financial balance in the economy. The “risk-based” approach in banking management not only focuses on reducing threats, but is also effective in identifying and exploiting strategic opportunities. Such opportunities include the development of digital services, the design of new financial products, the expansion of electronic banking, and entry into new investment markets, which, while increasing bank profitability, dynamize the national economy (Asteriou et al., 2021).

Accountability, Responsibility, and Trust in the Banking System

Trust in the banking system is one of the most fundamental components of financial stability and the effective functioning of money markets. When customers and stakeholders believe in the honesty, transparency, and accountability of banks, they are more willing to deposit, use financial services, and cooperate with the banking system. Therefore, accountability and responsibility are essential elements in the formation and maintenance of public trust (Malahim et al., 2023).

Accountability refers to the commitment of managers and employees to explain and defend their decisions, policies, and performance to stakeholders. In the banking system, accountability not only increases the transparency of financial information, but also improves public oversight and reduces the likelihood of opportunistic behavior. The higher the level of accountability in the banking structure, the lower the probability of corruption, inefficiency, and risky decisions, which strengthens institutional trust among customers and investors (natufe et al., 2023).

Research Background

Rezaei et al. (2025) studied “Identifying Uncertainty and Risk and Increasing Flexibility in Capital Budgeting Decisions with an Investment Discretionary Approach”. This research was applicable-developmental in terms of its purpose and qualitative in terms of the nature of the data. The results showed that 6 constitutive themes and 14 basic themes were identified, which include political and international factors, legal and regulatory, financial and budgetary, technology and information, organizational structure and culture, and economic factors.

Huynh & Phan (2024) studied “Bank Uncertainty and Risk in an Emerging Market: The Moderating Role of Business Models”. This study was conducted by analyzing a panel of Vietnamese commercial banks between 2007 and 2019. The results showed that higher levels of banking uncertainty can increase banking risk, but the diversity of bank income has a moderating role and can reduce adverse effects.

Research Method

This study is applicable in terms of purpose and descriptive-correlational in terms of method. The statistical population of this study includes managers and experts of Bank Mellat branches in the southeast of the country, including Kerman, Sistan and Baluchestan, Yazd and Hormozgan provinces, and their total number is estimated to be about 1,125 people. For structural analysis, 400 questionnaires were distributed among the statistical population and 373 valid questionnaires were collected, which were used as the basis for statistical analysis. The findings from the Cronbach's alpha test and composite reliability to measure the reliability of the research instrument are reported in Table 2. To examine the validity of the instrument, content validity (expert opinion poll) was used and its validity was confirmed. Then, by distributing the questionnaire, the validity of the instrument was measured with three methods: construct validity (external model), convergent validity (AVE), and divergent

validity. The AVE value for all research variables must be greater than 0.5. In order to test the research hypotheses, structural equation modeling was used in the context of smart pls2 statistical software.

Research findings

Research findings showed that “strong supervisory management” has the greatest impact on other dimensions of banking risk management, including “accountability and responsibility” and “protecting the bank’s image and relationships with stakeholders.” “Accountability and responsibility” plays an important mediating role in transferring the effects of supervisory management to “control of the business environment”, “care of credit risks”, and “building trust in the banking system”. The results of the structural equation model confirmed that the relationships between the dimensions of banking risk management are meaningful and effective. These findings emphasize the importance of establishing strong supervision and legal transparency in reducing the adverse effects of environmental uncertainty and strengthening the stability of the economic system.

Conclusion and Discussion

The results show that strong supervisory management in the banking system plays a key role in promoting the accountability and responsibility of managers and employees. This finding is consistent with the studies of Shabir et al. (2023), which show that the power of the CEO and the board of directors can reduce the adverse effects of economic and geopolitical uncertainty. The results of Huynh & Phan (2024) also indicate that banks with strong managerial supervision are more resilient in the face of environmental fluctuations and have the ability to manage credit risk and more sustainable performance.

The findings also show that organizational accountability and responsibility have a direct impact on controlling the business environment and managing credit risks. Banks that document and clarify their decision-making processes can better manage the business environment and prevent risky decisions from occurring. This is consistent with the studies of Syadali et al. (2023) and Rezaei et al. (2025), which show that accountability and responsibility increase decision-making flexibility and reduce risk in conditions of environmental uncertainty. In addition, Charles et al. (2016) and OECD (2021) have emphasized that transparency and accountability of banks are the basis for building investor confidence and maintaining financial stability.

The results of the study show that protecting the image, reputation, and relationships of the bank with stakeholders has a direct impact on public trust and the health of the economic system. Banks with high and positive reputation are able to direct financial resources to productive sectors and prevent financial crises. The findings of Asteriou et al. (2021) and Bhatt et al. (2023) also confirm that public trust and a positive image of the bank are the key to economic stability and growth.

Controlling the business environment and taking care of credit risks also play a vital role in reducing legal ambiguity and increasing transparency. Banks with a transparent legal environment can make faster and more effective decisions and reduce credit and operational risks. These findings are consistent with the studies of Chen et al. (2023) and Markaz Malmiri et al. (2022), which have introduced the transparency of laws and regulations as the main factor in reducing banking risks. Rezaei et al. (2025) also showed that transparent rules and management structure enhance decision-making flexibility and risk control and empower banks in facing high-risk environments.

eISSN: 2981-1554

علمی پژوهشی (کمی)

ارائه مدل جامع مدیریت ریسک با توجه به نقش عدم اطمینان محیطی و شفافیت قانونی در صنعت بانکداری

محمد هادی وزیری^۱ ID، مهدی محمدباقری^۲ ID، علی رئیس پور رجبعلی^۳ ID، محسن زاینده رودی^۴ ID، حمید رضا ملائی^۵ ID

- ۱- دانشجوی دکتری، گروه مدیریت صنعتی، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران.
- ۲- گروه مدیریت، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران.
- ۳- گروه اقتصاد، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران.
- ۴- گروه اقتصاد، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران.
- ۵- گروه مدیریت صنعتی، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران.

چکیده

این پژوهش با هدف شناسایی و تحلیل متغیرهای مؤثر بر الگوی مدیریت ریسک در صنعت بانکداری و بررسی نقش عدم اطمینان محیطی و شفافیت قانونی، این پژوهش انجام شد. روش پژوهش با توجه به هدف آن، کاربردی و از حیث شیوه اجرا، کمی و از نظر ماهیت و روش، توصیفی-همبستگی می‌باشد. جهت گردآوری داده‌های پژوهش از پرسشنامه استاندارد بر اساس طیف ۵ درجه‌ای لیکرت استفاده شد. روایی محتوایی ابزار توسط متخصصین و خبرگان تأیید و برای سنجش پایایی ابزار، روش آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی مورد استفاده قرار گرفته است. با توزیع پرسشنامه، روایی ابزار با سه روش روایی سازه (مدل بیرونی)، روایی همگرا (AVE) و روایی واگرا سنجیده شده است. مقدار AVE برای تمامی متغیرهای باید بزرگ‌تر از ۰/۵ باشد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم افزار SPSS و PLS استفاده شد. نتایج نشان داد که مدیریت قوی نظارتی به عنوان عامل محرک اصلی بیشترین تأثیر را بر سایر متغیرها دارد و سایر ابعاد شامل پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری، مراقبت از ریسک‌های اعتباری، کنترل محیط کسب و کار، شفافیت تسهیلات کلان بانکی و حفاظت از تصویر بانک در سطح پیوندی قرار دارند و تعامل پیچیده‌ای با یکدیگر دارند. یافته‌ها نشان می‌دهند که این متغیرها نقش کلیدی در ارتقای عملکرد مدیریت ریسک و کاهش اثرات منفی عدم اطمینان محیطی و کمبود شفافیت قانونی ایفا می‌کنند.

تاریخ دریافت: ۱۵ دی ۱۴۰۳

تاریخ بازنگری: ۲۴ اسفند ۱۴۰۳

تاریخ پذیرش: ۰۵ خرداد ۱۴۰۴

کلید واژه‌ها:

مدیریت ریسک،
عدم اطمینان محیطی،
شفافیت قانونی،
پاسخگویی،
مسئولیت‌پذیری

لطفاً به این مقاله استناد کنید (APA): وزیری، محمد هادی، محمدباقری، مهدی، رئیس پور رجبعلی، علی، زاینده رودی، محسن و ملائی، حمید رضا. (۱۴۰۴). ارائه مدل جامع مدیریت ریسک با توجه به نقش عدم اطمینان محیطی و شفافیت قانونی در صنعت بانکداری. فصلنامه رویکردهای نوین در مدیریت و بازاریابی، ۴(۱)، ۲۸۹-۳۰۹.

https://doi.org/10.22034/jnamm.2025.465112.1054

Authors retain the copyright and full publishing rights.
Published by Research Center of Resource Management Studies and Knowledge-Based Business. This article is an open access article licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

ناشر: مرکز پژوهشی مطالعات مدیریت منابع و کسب و کار دانش محور

نویسنده مسئول: مهدی محمدباقری

ایمیل: m.bagheri@iauk.ac.ir

مقدمه

گسترش روزافزون فعالیت‌های تجاری موجب گردیده است که مناسبات مالی، فرآیندها و شیوه‌های مدیریت مالی سازمانی، مردم پیچیده‌تر شود. چنین است که تداوم فعالیت شرکت‌ها و بنگاه‌های اقتصادی را باید در داشتن منابع مالی کافی جستجو کرد (Khanboubi & Boulmakoul, 2020). بدون دسترسی به منابع مالی، بسیاری از فعالیت‌های به اجرا در نمی‌آید و در نتیجه تحقق هدف‌ها میسر نمی‌شود (vaziri et al., 2025).

در این میان به منظور دستیابی به اهداف برنامه (توسعه)، راهبردهای مختلفی نظیر سیاست توسعه صادرات، سیاست جانشین واردات و مانند این‌ها مورد توجه قرار گرفته است؛ اما آنچه که واضح و روشن می‌نماید، این است که روند تغییر در شاخص‌های نرخ بهره، نرخ ارز، نرخ سود تسهیلات بانکی اساس رشد و توسعه اقتصادی جامعه را نشان می‌دهد که اهداف برنامه‌ها و الگوهای دستیابی به توسعه، در عمل طبق برنامه پیش‌بینی شده تحقق خواهد یافت (Syadali et al., 2023). تردیدی نیست که مجموعه عوامل گوناگونی از جمله سیاسی، اجتماعی، اقتصادی فرهنگی و قانونی در این امر دخالت داشتند.

وقوع بحران‌های مالی اواخر دهه هفتاد، اوایل دهه هشتاد و اواخر دهه نود میلادی، موج عظیمی از تغییرات در عرصه بین‌المللی ایجاد کرد (shahrzadi et al., 2022). این بحران‌ها باعث افزایش هشیاری بانک‌ها و مقررات گذاران برای نظارت بیشتر بر انواع ریسک‌ها در مؤسسات مالی و بانکی شد. با جهانی شدن اقتصاد و تشدید رقابت بین بانک‌ها، حاشیه سود فعالیت‌های سنتی بانکداری کاهش یافته و موجب افزایش ریسک در بانک‌ها گردیده است. مدیریت ریسک به عنوان عاملی که نقش مؤثری در کسب مزیت رقابتی ایجاد می‌کند، بایستی در این مؤسسات و سایر مؤسسات مالی و اعتباری به شدت مورد توجه قرار گیرد (rezaei et al., 2025).

از عواملی که در فرایند مدیریت ریسک در سازمان خلل ایجاد می‌کند عدم اطمینان محیطی است. عدم اطمینان محیطی، شرکت را با محیط غیرقابل پیش‌بینی که ویژگی آن تغییرات سریع در تکنولوژی، تنوع شدید در تقاضای مشتریان و نوسانات شدید می‌باشد روبرو می‌کند (Huynh & Phan, 2024). تغییرات و اقدامات غیرقابل پیش‌بینی در محیط ممکن است ماهیت رقابت را با کسب فرصت‌های جدید و یا تهدیدها برای شرکت تغییر دهد (dai & zhang, 2023). مهم‌ترین ویژگی عصر کنونی عدم اطمینان محیطی، پیچیدگی، جهانی شدن و رقابت فزاینده می‌باشد که موفقیت هر سازمانی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. عدم اطمینان محیطی به عنوان نرخ تغییرپذیری در محیط خارجی سازمان‌ها که شامل مشتریان عمده، رقبا، قوانین دولتی و اتحادیه‌های کارگری هستند تعریف شده است (lu et al., 2023). عدم اطمینان محیطی بالا، ریسک تخمین دقیق سودهای آتی توسط سهامداران را افزایش می‌دهد و آن را به یک موضوع بغرنج برای آن‌ها تبدیل می‌کند. در صورتی که مدیریت اقدام مناسب را برای کاهش این نوسان پذیری انجام ندهد، عدم تقارن اطلاعاتی بین مدیریت و سهامداران حادث می‌شود (Racicot et al., 2023). عدم اطمینان محیطی، محدودیت‌های جدی برای شرکت ایجاد می‌کند و بر استراتژی کنترل ریسک و تصمیمات مدیران در شرکت مؤثر است (Harb et al., 2023). عامل مؤثر دیگر در کنترل ریسک و عدم اطمینان موجود در محیط وجود شفافیت در قوانین مربوطه است.

قوانین و مقررات، چارچوب تنظیم روابط میان افراد در یک جامعه بوده و سرمایه گذاران و فعالان اقتصادی، برنامه‌های خود را بر اساس این چارچوب‌ها تنظیم می‌کند. همچنین معیار تشخیص صحیح یا ناصحیح بودن عملکرد مجریان قانون

نیز بر اساس چارچوب‌های موصوف است (Chen et al., 2023). پس بنابراین اگر قوانین و مقررات یک جامعه از ویژگی‌های مطلوبی برخوردار نباشد افراد آن جامعه در تطبیق رفتار و برنامه‌های خود با قوانین، دچار چالش شده و نهادهای نظارتی نیز در امر نظارت، با ابهام و سردرگمی مواجه خواهند بود. بر این اساس لزوم برخورداری قوانین از ویژگی‌های کیفی، امری بدیهی تلقی می‌شود (Markaz malmiri et al., 2022).

بحران مالی اخیر، تأثیر رشد درآمد بانک‌ها در ثبات اقتصاد جهانی و رفاه را برجسته‌تر ساخته است قانون‌گذاران با قرار دادن استانداردهای رشد بیشتر درآمد بانک‌ها مؤثرتر و سخت‌گیرانه‌تر در جایگاه رد کردن ریسک‌پذیری بانک‌ها پاسخ داده‌اند، قانون‌گذاران این بحث را ارائه کرده‌اند که خود قانون‌گذاری، در جهت هدایت مشارکتی مؤثر و رشته‌های بازار به شکل بهتری به تضمین ریسک‌پذیری مطلوب با مؤسسات مالی می‌پردازند. بانک‌ها به واسطه سپرده‌گذاران وام‌گیرندگان متعدد با انواع بازارهای پولی و مالی مرتبط بوده و در معرض انواع ریسک‌ها قرار دارند، لذا همواره بانک‌ها سعی بر آن داشته‌اند تا از طریق به کارگیری روش‌ها و ابزارهای مختلف میزان ریسک خود را مدیریت نمایند تا از این طریق عدم اطمینان محیطی کنترل و شفافیت قانونی افزایش یابد. در همین راستا پرسش اصلی تحقیق به صورت زیر مطرح می‌شود: الگوی جامع مدیریت ریسک با توجه به نقش عدم اطمینان محیطی و شفافیت قانونی در صنعت بانکداری کدام است؟

مبانی نظری

حفظ سلامت نظام اقتصادی و ایجاد فرصت‌های استراتژیک برای سیستم بانکی

حفظ سلامت نظام اقتصادی از مهم‌ترین اهداف کلان سیاست‌گذاری مالی و بانکی هر کشور به شمار می‌رود. بانک‌ها به عنوان ستون‌های اصلی نظام مالی، نقش حیاتی در پایداری اقتصادی و توسعه پایدار ایفا می‌کنند. هرگونه ضعف در نظام بانکی می‌تواند منجر به بحران‌های مالی، کاهش اعتماد عمومی، بی‌ثباتی بازارهای سرمایه و حتی رکود اقتصادی شود. از این رو، یکی از شاخص‌های اصلی سلامت اقتصادی، کارایی و ثبات نظام بانکی است (OECD, 2021).

بانک‌ها با بهره‌گیری از مدیریت ریسک جامع و نظام‌های نظارتی کارآمد، می‌توانند از بروز بحران‌های اعتباری، ارزی و نقدینگی جلوگیری کرده و به تعادل مالی در اقتصاد کمک کنند. رویکرد «ریسک‌محور» در مدیریت بانکی نه تنها بر کاهش تهدیدات تمرکز دارد، بلکه در شناسایی و بهره‌برداری از فرصت‌های استراتژیک نیز مؤثر است. چنین فرصت‌هایی شامل توسعه خدمات دیجیتال، طراحی محصولات نوین مالی، گسترش بانکداری الکترونیک و ورود به بازارهای سرمایه‌گذاری نوین است که ضمن افزایش سودآوری بانک، باعث پویایی اقتصادی ملی^۱ می‌شود (Asteriou et al., 2021).

از دیدگاه تئوری پایداری مالی، نظام بانکی سالم باید سه ویژگی کلیدی داشته باشد: (۱) توانایی جذب شوک‌های اقتصادی، (۲) مدیریت مؤثر ریسک‌های سیستماتیک، و (۳) خلق ارزش اقتصادی بلندمدت از طریق نوآوری مالی. بانک‌هایی که از سازوکارهای نظارتی قوی، افشای شفاف اطلاعات و سیاست‌های ریسک‌پذیر هوشمندانه برخوردارند، قادرند اعتماد سرمایه‌گذاران را جلب کرده و منابع مالی را به سمت بخش‌های مولد هدایت کنند (Chy et al., 2023).

^۱ Financial Stability Theory

بانک‌ها با رصد مستمر محیط اقتصادی و شناسایی روندهای فناورانه می‌توانند ضمن حفظ ثبات مالی، مسیر رشد اقتصادی را هموار سازند. به عبارت دیگر، سلامت نظام اقتصادی و پایداری نظام بانکی دو مفهوم وابسته به یکدیگرند؛ هرچه نظام بانکی در برابر ریسک‌ها مقاوم‌تر و در بهره‌گیری از فرصت‌ها هوشمندتر باشد، سلامت کلی اقتصاد تضمین بیشتری خواهد یافت (Bhatt et al., 2023).

پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری و اعتماد به نظام بانکی

اعتماد به نظام بانکی یکی از بنیادی‌ترین مؤلفه‌های ثبات مالی و کارکرد مؤثر بازارهای پولی است. هنگامی که مشتریان و ذی‌نفعان به صداقت، شفافیت و پاسخگویی بانک‌ها باور دارند، تمایل بیشتری برای سپرده‌گذاری، استفاده از خدمات مالی و همکاری با نظام بانکی نشان می‌دهند. از این رو، پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری از ارکان اساسی شکل‌گیری و تداوم اعتماد عمومی به شمار می‌روند (malahim et al., 2023).

پاسخگویی به معنای تعهد مدیران و کارکنان به توضیح و دفاع از تصمیمات، سیاست‌ها و عملکرد خود در برابر ذی‌نفعان است. در نظام بانکی، پاسخگویی نه تنها شفافیت اطلاعات مالی را افزایش می‌دهد، بلکه موجب بهبود نظارت عمومی و کاهش احتمال رفتارهای فرصت‌طلبانه می‌گردد. هرچه میزان پاسخگویی در ساختار بانکی بالاتر باشد، احتمال بروز فساد، ناکارآمدی و تصمیمات پرریسک کاهش می‌یابد و این امر موجب تقویت اعتماد نهادی در بین مشتریان و سرمایه‌گذاران می‌شود (natufe et al., 2023).

از سوی دیگر، مسئولیت‌پذیری سازمانی به عنوان تعهد اخلاقی و حرفه‌ای بانک‌ها نسبت به ذی‌نفعان، شامل انجام درست وظایف، رعایت عدالت در اعطای تسهیلات و شفاف‌سازی در گزارش‌دهی مالی است. بانک‌هایی که در عمل به تعهدات خود پایبند بوده و پاسخگویی تصمیمات‌شان هستند، به مرور در ذهن جامعه به عنوان مؤسسات قابل اعتماد و امن شناخته می‌شوند. این امر به ویژه در شرایط عدم اطمینان محیطی و نوسانات اقتصادی، عامل مهمی در حفظ پایداری مالی و جلوگیری از خروج سرمایه از شبکه بانکی محسوب می‌شود (Bhatt et al., 2023).

نظریه اعتماد سازمانی^۱ نیز تأکید دارد که اعتماد زمانی شکل می‌گیرد که سه مؤلفه اصلی وجود داشته باشد: صلاحیت^۲، خیرخواهی^۳ و صداقت^۴. پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری در نظام بانکی، در واقع تجلی این سه مؤلفه‌اند. هنگامی که مشتریان احساس کنند بانک در قبال عملکرد خود پاسخگو است و به تعهداتش پایبند می‌ماند، اعتماد بلندمدت آنان تقویت می‌شود (Charles et al., 2016).

در نتیجه، پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری نه تنها شاخص‌های اخلاقی و مدیریتی‌اند، بلکه از نظر اقتصادی نیز به عنوان متغیرهای کلیدی در افزایش اعتماد عمومی، کاهش ریسک سیستماتیک و ارتقای اعتبار نظام بانکی عمل می‌کنند. این رابطه در مطالعات بین‌المللی به ویژه پس از بحران مالی ۲۰۰۸ مورد تأکید قرار گرفته است، زیرا ضعف در پاسخگویی و شفافیت، یکی از علل اصلی فروپاشی اعتماد عمومی به مؤسسات مالی بود (OECD, 2021).

¹ Organizational Trust Theory

² competence

³ benevolence

⁴ integrity

پیشینه تحقیق

Rezaei et al. (2025) به بررسی «شناسایی عدم اطمینان و ریسک و افزایش انعطاف در تصمیمات بودجه‌بندی سرمایه‌ای با رویکرد اختیار سرمایه‌گذاری» پرداختند. این پژوهش از نظر هدف کاربردی-توسعه‌ای و از نظر ماهیت داده کیفی بود. جامعه آماری شامل ۱۸ نفر از خبرگان نیروگاهی با حداقل ۱۰ سال سابقه تدریس، پژوهش و مدیریت بود. داده‌ها از طریق مراجعه به اسناد و مدارک و مصاحبه نیمه‌ساختاریافته جمع‌آوری شد و تحلیل با نرم‌افزار Atlas.ti برای کدگذاری مصاحبه‌ها انجام گرفت. نتایج نشان داد ۶ مضمون سازنده و ۱۴ مضمون پایه شناسایی شده است که شامل عوامل سیاسی و بین‌المللی، قانونی و مقرراتی، مالی و بودجه‌ای، فناوری و اطلاعات، ساختار و فرهنگ سازمانی و عوامل اقتصادی می‌باشد.

Huynh & Phan (2024) به بررسی «عدم قطعیت و ریسک بانک در یک بازار در حال ظهور: نقش تعدیل‌کننده مدل‌های کسب و کار» پرداختند. این پژوهش با تحلیل پانل بانک‌های تجاری ویتنام بین سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۹ انجام شد. نتایج نشان داد سطوح بالاتر عدم اطمینان بانکی می‌تواند ریسک بانکی را افزایش دهد، اما تنوع درآمد بانک‌ها نقش تعدیل‌کننده دارد و می‌تواند اثرات نامطلوب را کاهش دهد.

Shabir et al. (2023) به بررسی «ژئوپلیتیک، عدم اطمینان اقتصادی و ریسک بانک: آیا قدرت مدیرعامل و هیئت‌مدیره اهمیت دارد؟» پرداختند. این مطالعه با تحلیل داده‌های بانک‌های تجاری با مدل‌های اقتصادسنجی درون‌زا انجام شد. یافته‌ها نشان داد افزایش عدم اطمینان اقتصادی و ژئوپلیتیک، ریسک بانک را محدود کرده و ثبات آن را کاهش می‌دهد. قدرت مدیرعامل و هیئت‌مدیره مؤثر می‌تواند اثرات منفی را کاهش دهد و عملکرد بانک را بهبود بخشد.

Syadali et al. (2023) به مطالعه «استراتژی مدیریت ریسک برای مشکل استقراض پول برای بانک‌های تجاری اسلامی» پرداختند. این تحقیق با روش تحلیل اسناد و بررسی عملکرد بانک‌های اسلامی انجام شد. نتایج نشان داد بانک‌های اسلامی با اجرای مدیریت ریسک در هشت حوزه شامل ریسک اعتباری، نقدینگی، بازار، عملیاتی، قانونی، انطباق، شهرت و استراتژیک، عملکرد بهتری دارند و کنترل ریسک موجب کاهش تهدیدهای محیطی می‌شود.

Rahmani & Karamati (2021) به ارائه «الگوی جامع مدیریت ریسک و کاهش هزینه در بانک سرمایه» پرداختند. این پژوهش با روش کاربردی و تحلیل داده‌های بانک سرمایه انجام شد. نتایج نشان داد ریسک منابع انسانی، قوانین بانکی، نقدینگی، اعتباری، عملیاتی، بازار و فناوری اطلاعات بر مدیریت ریسک تأثیرگذار هستند. استقرار حاکمیت شرکتی، مراقبت هیئت‌مدیره و کنترل‌های داخلی از جمله راهکارهای مؤثر برای کاهش هزینه‌ها و افزایش کارایی مدیریت ریسک محسوب می‌شود.

با بررسی پژوهش‌های گذشته مشخص شد که مطالعات قبلی به بررسی مدیریت ریسک و تأثیر عدم اطمینان محیطی و شفافیت قانونی پرداخته‌اند، اما کمتر تحقیقاتی روابط سلسله‌مراتبی و درجه نفوذ متغیرها را در صنعت بانکداری ایران بررسی کرده‌اند. همچنین، مطالعات پیشین اغلب به تحلیل کمی یا کیفی محدود بوده و تعامل پیچیده بین متغیرها در مدیریت ریسک به صورت همزمان مورد توجه قرار نگرفته است. بنابراین، پژوهش حاضر با هدف شناسایی عوامل مؤثر، درجه نفوذ و روابط تأثیرگذاری آنها به صورت ساختاری، کمبود موجود در ادبیات تحقیق را پر می‌کند و به بهبود تصمیم‌گیری‌های استراتژیک در بانک‌ها کمک می‌نماید.

روش تحقیق

این پژوهش از لحاظ هدف، کاربردی و از لحاظ روش، توصیفی-همبستگی است. جامعه آماری این پژوهش شامل مدیران و کارشناسان شعب بانک ملت جنوب شرق کشور، شامل استان‌های کرمان، سیستان و بلوچستان، یزد و هرمزگان می‌باشد و تعداد کل آنها حدود ۱۱۲۵ نفر برآورد شده است. برای تحلیل ساختاری، ۴۰۰ پرسشنامه در بین جامعه آماری توزیع گردید و تعداد ۳۷۳ پرسشنامه معتبر جمع‌آوری شد که مبنای تحلیل آماری قرار گرفت. یافته‌های حاصل از آزمون آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی به منظور سنجش پایایی ابزار پژوهش در جدول ۲ گزارش شده است. جهت بررسی روایی ابزار، از روایی محتوا (نظرخواهی از خبرگان) استفاده و اعتبار آن تأیید شده است. سپس با توزیع پرسشنامه، روایی ابزار با سه روش روایی سازه (مدل بیرونی)، روایی همگرا (AVE) و روایی واگرا مورد سنجش قرار گرفته است. مقدار AVE برای تمامی متغیرهای پژوهش باید بزرگ‌تر از ۰/۵ باشد. به منظور آزمون فرضیه‌های پژوهش، مدل‌سازی معادلات ساختاری در بستر نرم‌افزارهای آماری smart pls2 استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش

بررسی مدل پژوهش طی دو مرحله انجام می‌شود. در مرحله اول، مدل بیرونی پژوهش، در مرحله دوم، مدل درونی پژوهش بررسی شده است. در مرحله اول، بار عاملی مربوط به شاخص‌های سنجیده شده هر متغیر، بررسی شد بارهای عاملی بالاتر از ۰/۴ مطلوب هستند. مدل در حالت ضریب مسیر و بارهای عاملی اولیه در جدول و شکل (۱)، نشان داده شده است.

جدول ۱. بارهای عاملی

سازه	سؤال	بار عاملی استاندارد شده	آماره t	p-مقدار
کنترل ریسک قوانین بانکداری	سؤال ۱	۰/۵۹۸	۹/۱۶۹	۰/۰۰۱
	سؤال ۲	۰/۶۸۱	۱۳/۹۷۵	۰/۰۰۱
	سؤال ۳	۰/۷۲۳	۱۳/۵۳۱	۰/۰۰۱
	سؤال ۴	۰/۶۹۵	۱۲/۱۷۲	۰/۰۰۱
	سؤال ۵	۰/۵۳۴	۶/۲۰۶	۰/۰۰۱
	سؤال ۶	۰/۵۹۸	۹/۱۵۶	۰/۰۰۱
	سؤال ۷	۰/۶۱۶	۹/۲۸۰	۰/۰۰۱
کنترل محیط کسب و کار	سؤال ۸	۰/۶۴۴	۱۲/۲۶۹	۰/۰۰۱
	سؤال ۹	۰/۵۷۴	۸/۷۹۶	۰/۰۰۱
	سؤال ۱۰	۰/۵۲۰	۵/۸۷۱	۰/۰۰۱
	سؤال ۱۱	۰/۷۲۸	۱۵/۳۶۴	۰/۰۰۱
	سؤال ۱۲	۰/۷۵۲	۱۵/۴۲۰	۰/۰۰۱
	سؤال ۱۳	۰/۵۱۹	۵/۷۳۲	۰/۰۰۱

سؤال	بار عاملی استاندارد شده	آماره t	p-مقدار	سازه
سؤال ۱۴	۰/۵۳۴	۶/۴۵۴	۰/۰۰۱	مدیریت قوی نظارتی
سؤال ۱۵	۰/۷۸۴	۲۲/۰۳۹	۰/۰۰۱	
سؤال ۱۶	۰/۸۱۸	۲۲/۷۱۰	۰/۰۰۱	
سؤال ۱۷	۰/۸۱۲	۲۲/۷۲۴	۰/۰۰۱	
سؤال ۱۸	۰/۷۲۳	۱۶/۶۳۳	۰/۰۰۱	
سؤال ۱۹	۰/۵۶۰	۷/۲۸۲	۰/۰۰۱	
سؤال ۲۰	۰/۶۵۳	۶۹۴۱۰	۰/۰۰۱	شفافیت تسهیلات کلان بانکی
سؤال ۲۱	۰/۶۵۶	۹/۱۹۴	۰/۰۰۱	
سؤال ۲۲	۰/۶۸۲	۱۲/۱۳۰	۰/۰۰۱	
سؤال ۲۳	۰/۶۱۵	۱۰/۸۵۶	۰/۰۰۱	
سؤال ۲۴	۰/۶۲۸	۱۰/۰۶۴	۰/۰۰۱	
سؤال ۲۵	۰/۵۸۸	۵/۴۱۱	۰/۰۰۱	
سؤال ۲۶	۰/۵۰۷	۶/۵۴۳	۰/۰۰۱	
سؤال ۲۷	۰/۵۹۶	۵/۲۱۰	۰/۰۰۱	
سؤال ۲۸	۰/۵۴۲	۷/۲۱۱	۰/۰۰۱	
سؤال ۲۹	۰/۶۷۵	۱۲/۱۳۷	۰/۰۰۱	
سؤال ۳۰	۰/۵۵۹	۸/۶۲۳	۰/۰۰۱	
سؤال ۳۱	۰/۷۴۱	۱۶/۹۵۹	۰/۰۰۱	
سؤال ۳۲	۰/۷۴۲	۱۷/۷۰۳	۰/۰۰۱	
سؤال ۳۳	۰/۷۰۶	۱۳/۴۴۷	۰/۰۰۱	
سؤال ۳۴	۰/۷۲۸	۱۳/۰۹۹	۰/۰۰۱	
سؤال ۳۵	۰/۶۵۱	۱۰/۲۰۲	۰/۰۰۱	ارزیابی سطح اعتباری مشتریان
سؤال ۳۶	۰/۷۱۲	۱۴/۵۰۹	۰/۰۰۱	
سؤال ۳۷	۰/۵۵۵	۶/۰۵۸	۰/۰۰۱	
سؤال ۳۸	۰/۶۲۸	۷/۷۲۷	۰/۰۰۱	
سؤال ۳۹	۰/۶۴۴	۷/۵۳۰	۰/۰۰۱	
سؤال ۴۰	۰/۶۵۱	۱۰/۲۷۳	۰/۰۰۱	مراقبت از ریسک‌های اعتباری
سؤال ۴۱	۰/۷۷۸	۲۴/۸۰۳	۰/۰۰۱	
سؤال ۴۲	۰/۷۲۳	۱۴/۷۰۷	۰/۰۰۱	
سؤال ۴۳	۰/۵۰۳	۸/۵۴۱	۰/۰۰۱	
سؤال ۴۴	۰/۶۲۶	۹/۷۳۴	۰/۰۰۱	

سؤال	بار عاملی استاندارد شده	آماره t	p-مقدار	سازه
سؤال ۴۵	۰/۶۵۲	۱۰/۷۵۶	۰/۰۰۱	تحلیل نسبت‌های مالی و بانکی
سؤال ۴۶	۰/۵۱۷	۵/۴۵۸	۰/۰۰۱	
سؤال ۴۷	۰/۶۹۹	۱۴/۰۶۱	۰/۰۰۱	
سؤال ۴۸	۰/۶۶۶	۱۲/۰۲۱	۰/۰۰۱	
سؤال ۴۹	۰/۷۷۳	۲۲/۲۹۳	۰/۰۰۱	
سؤال ۵۰	۰/۶۲۶	۹/۴۷۹	۰/۰۰۱	پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری
سؤال ۵۱	۰/۵۳۸	۴/۹۰۶	۰/۰۰۱	
سؤال ۵۲	۰/۷۳۰	۱۶/۳۴۶	۰/۰۰۱	
سؤال ۵۳	۰/۷۶۴	۲۳/۳۸۸	۰/۰۰۱	
سؤال ۵۴	۰/۷۴۳	۶/۱۱۲	۰/۰۰۱	
سؤال ۵۵	۰/۷۵۹	۱۵/۸۲۴	۰/۰۰۱	ایجاد اعتماد به نظام بانکی
سؤال ۵۶	۰/۶۷۷	۱۳/۰۸۲	۰/۰۰۱	
سؤال ۵۷	۰/۶۸۶	۱۵/۲۱۹	۰/۰۰۱	
سؤال ۵۸	۰/۷۳۹	۱۷/۱۴۹	۰/۰۰۱	
سؤال ۵۹	۰/۷۹۸	۲۲/۱۸۵	۰/۰۰۱	
سؤال ۶۰	۰/۶۳۷	۹/۶۳۱	۰/۰۰۱	حفظ سلامت نظام اقتصادی
سؤال ۶۱	۰/۶۹۶	۱۱/۳۰۰	۰/۰۰۱	
سؤال ۶۲	۰/۷۳۸	۱۷/۴۳۲	۰/۰۰۱	
سؤال ۶۳	۰/۶۹۹	۱۲/۶۵۰	۰/۰۰۱	
سؤال ۶۴	۰/۵۵۱	۱/۰۹۷	۰/۰۰۱	
سؤال ۶۵	۰/۶۰۰	۸/۸۰۲	۰/۰۰۱	ایجاد فرصت استراتژیک برای سیستم بانکی
سؤال ۶۶	۰/۵۷۴	۶/۷۸۷	۰/۰۰۱	
سؤال ۶۷	۰/۷۱۰	۱۰/۵۸۷	۰/۰۰۱	
سؤال ۶۸	۰/۷۳۹	۱۱/۸۹۰	۰/۰۰۱	
سؤال ۶۹	۰/۷۱۸	۱۱/۰۹۷	۰/۰۰۱	
سؤال ۷۰	۰/۵۸۴	۸/۶۲۲	۰/۰۰۱	حفاظت از تصویر بانک، اعتبار و روابطش با ذینفعان
سؤال ۷۱	۰/۶۵۰	۸/۳۶۶	۰/۰۰۱	
سؤال ۷۲	۰/۷۱۱	۱۴/۹۱۶	۰/۰۰۱	
سؤال ۷۳	۰/۸۰۱	۲۶/۵۱۶	۰/۰۰۱	
سؤال ۷۴	۰/۸۰۲	۲۶/۹۷۴	۰/۰۰۱	
سؤال ۷۵	۰/۸۱۲	۲۴/۲۴۶	۰/۰۰۱	

سؤال	بار عاملی استاندارد شده	آماره t	p-مقدار
سؤال ۷۶	۰/۵۷۴	۸/۲۹۵	۰/۰۰۱
سؤال ۷۷	۰/۷۵۴	۲۲/۸۵۷	۰/۰۰۱

در نرم افزار smart pls برای برآزش مدل‌های اندازه‌گیری از نظر پایایی معیارهای ضرایب بار عاملی، پایایی مرکب CR و برای بررسی روایی همگرایی مدل‌های اندازه‌گیری از معیار متوسط اشتراک AVE و برای بررسی روایی واگرایی این مدل‌ها جدول فورنل و لارکر را ارائه می‌دهد.

در جدول (۲) مقدار ضریب آلفای کرونباخ، پایایی مرکب و معیار متوسط اشتراک برای هر یک از سازه‌ها ارائه شده است.

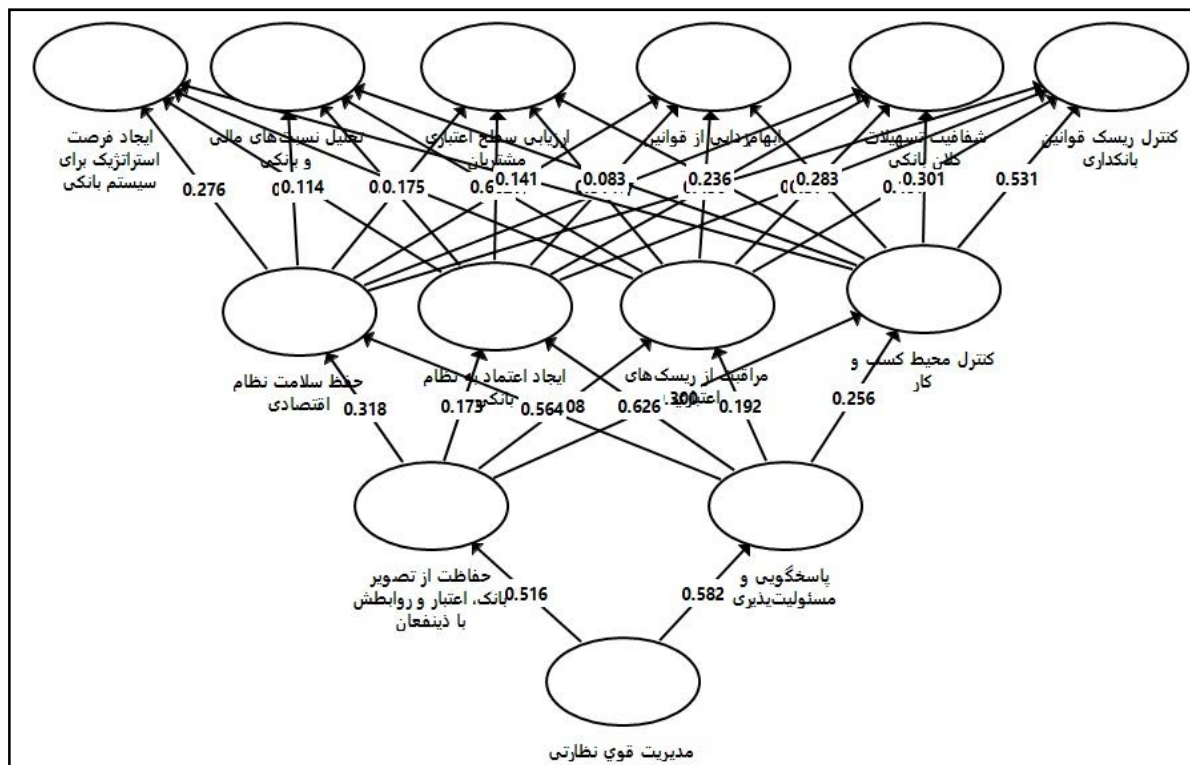
جدول ۲. آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی و روایی همگرا

مضامین سازمان‌دهنده	آلفای کرونباخ	پایایی ترکیبی (CR)
کنترل ریسک قوانین بانکداری	۰/۷۶۱	۰/۸۲۶
کنترل محیط کسب و کار	۰/۷۰۸	۰/۷۹۷
مدیریت قوی نظارتی	۰/۷۹۳	۰/۸۶۰
شفافیت تسهیلات کلان بانکی	۰/۷۳۳	۰/۸۰۱
ابهام‌زدایی از قوانین	۰/۷۴۷	۰/۸۲۶
ارزیابی سطح اعتباری مشتریان	۰/۷۴۸	۰/۷۷۵
مراقبت از ریسک‌های اعتباری	۰/۷۳۸	۰/۸۲۱
تحلیل نسبت‌های مالی و بانکی	۰/۷۸۷	۰/۷۹۳
پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری	۰/۷۲۶	۰/۸۲۱
ایجاد اعتماد به نظام بانکی	۰/۷۵۱	۰/۸۳۵
حفظ سلامت نظام اقتصادی	۰/۷۷۴	۰/۷۸۵
ایجاد فرصت استراتژیک برای سیستم بانکی	۰/۷۹۵	۰/۷۹۷
حفاظت از تصویر بانک، اعتبار و روابطش با ذینفعان	۰/۸۳۹	۰/۸۸۲
مقدار قابل قبول	> ۰/۶	> ۰/۶

مطابق با جدول (۱) ضریب آلفای کرونباخ برای تمام سازه‌های موردنظر بالاتر از ۰/۷ است که حاکی از پایایی مناسب مدل می‌باشد. همین‌طور مقادیر پایایی ترکیبی برای تمام سازه‌های موردنظر بالاتر از ۰/۷ است که حاکی از پایایی مناسب مدل دارد. همچنین مقدار تمام مقادیر AVE بالاتر از ۰/۴ است، پس برآزش مدل مناسب است.

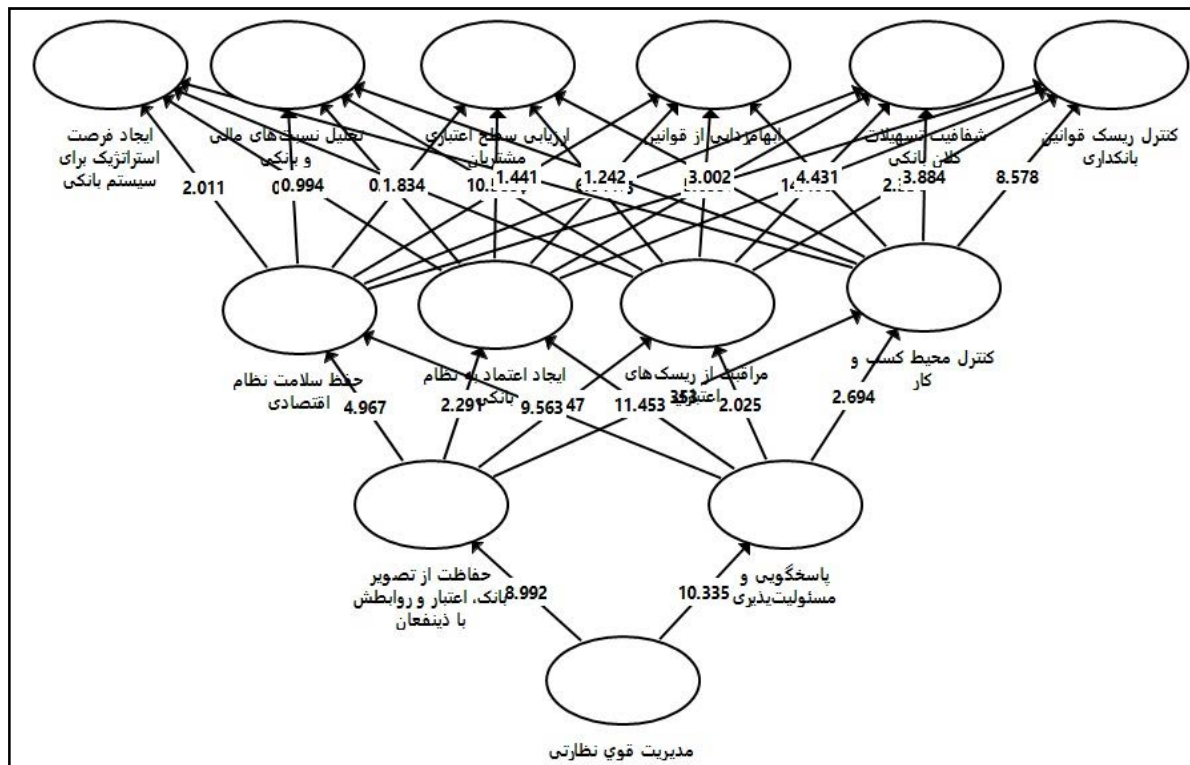
تحلیل عاملی

پس از شناسایی عوامل مؤثر و درجه نفوذ آنها با استفاده از تحلیل میک میک، گام بعدی بررسی روابط کمی بین این عوامل از طریق مدل‌سازی معادلات ساختاری (SEM) بود. این روش امکان ارزیابی همزمان مسیرهای مستقیم و غیرمستقیم بین متغیرها را فراهم می‌کند و به تحلیل تأثیرات متقابل میان اجزای مختلف الگوی مدیریت ریسک می‌پردازد. بر این اساس، مدل اولیه براساس یافته‌های تحلیل میک میک و نظر خبرگان طراحی شد و سپس با استفاده از داده‌های جمع‌آوری شده از نمونه‌های منتخب شعب بانک، ارزیابی گردید.

نمودار ۲، ضرایب مسیر الگوی پژوهش

نمودار ضریب استاندارد مسیرها نشان‌دهنده شدت و جهت تأثیر متغیرها بر یکدیگر است و بیان می‌کند که کدام مسیرها قوی‌تر و معنادارتر هستند. به‌طور خلاصه، هرچه مقدار ضریب استاندارد یک مسیر بالاتر باشد، تأثیر آن متغیر بر متغیر مقصد بیشتر و نقش آن در ساختار کلی سیستم برجسته‌تر است. در این پژوهش مشاهده می‌شود که مسیرهای مرتبط با «مدیریت قوی نظارتی» و «پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری» بیشترین ضریب استاندارد را دارند و نقش محوری آن‌ها در شکل‌دهی به سایر متغیرها و ایجاد اعتماد، کنترل محیط کسب و کار و حفظ سلامت نظام اقتصادی را نشان می‌دهد. مسیرهای با ضریب کمتر، هرچند اثرگذاری کمتری دارند، اما به عنوان تکمیل‌کننده زنجیره روابط و تقویت ثبات سیستم اهمیت دارند و نشان می‌دهد که تمام ابعاد مدیریت ریسک در تعامل و هماهنگی با یکدیگر عمل می‌کنند.

نمودار ۳، ضرایب معنی‌داری آماره t الگوی پژوهش

نمودار ضریب استاندارد مسیرها نشان‌دهنده شدت و جهت تأثیر متغیرها بر یکدیگر است و بیان می‌کند که کدام مسیرها قوی‌تر و معنادارتر هستند. به‌طور خلاصه، هرچه مقدار ضریب استاندارد یک مسیر بالاتر باشد، تأثیر آن متغیر بر متغیر مقصد بیشتر و نقش آن در ساختار کلی سیستم برجسته‌تر است. در این پژوهش مشاهده می‌شود که مسیرهای مرتبط با «مدیریت قوی نظارتی» و «پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری» بیشترین ضریب استاندارد را دارند و نقش محوری آن‌ها در شکل‌دهی به سایر متغیرها و ایجاد اعتماد، کنترل محیط کسب و کار و حفظ سلامت نظام اقتصادی را نشان می‌دهد. مسیرهای با ضریب کمتر، هرچند اثرگذاری کمتری دارند، اما به‌عنوان تکمیل‌کننده زنجیره روابط و تقویت ثبات سیستم اهمیت دارند و نشان می‌دهد که تمام ابعاد مدیریت ریسک در تعامل و هماهنگی با یکدیگر عمل می‌کنند. جدول ذیل، روابط بین متغیرهای پژوهش را براساس تحلیل داده‌های بدست آمده با استفاده از روش معادلات ساختاری نشان می‌دهد.

جدول ۳، بررسی رابطه متغیرها در سؤال ششم پژوهش

مقدار p	آماره t	ضریب مسیر	رابطه
۰/۰۰۱	۱۰/۳۳۵	۰/۵۸۲	مدیریت قوی نظارتی ← پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری
۰/۰۰۱	۸/۹۹۲	۰/۵۱۶	مدیریت قوی نظارتی ← حفاظت از تصویر بانک، اعتبار و روابطش با ذینفعان
۰/۰۰۷	۲/۶۹۴	۰/۲۵۶	پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری ← کنترل محیط کسب و کار
۰/۰۴۳	۲/۰۲۵	۰/۱۹۲	پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری ← مراقبت از ریسک‌های اعتباری

رابطه	ضریب مسیر	آماره t	p-مقدار
پاسخگویی و مسئولیت پذیری ← ایجاد اعتماد به نظام بانکی	۰/۶۲۶	۱۱/۴۵۳	۰/۰۰۱
پاسخگویی و مسئولیت پذیری ← حفظ سلامت نظام اقتصادی	۰/۵۶۴	۹/۵۶۳	۰/۰۰۱
حفاظت از تصویر بانک، اعتبار و روابطش با ذینفعان ← کنترل محیط کسب و کار	۰/۳۰۰	۳/۳۵۳	۰/۰۰۱
حفاظت از تصویر بانک، اعتبار و روابطش با ذینفعان ← مراقبت از ریسک‌های اعتباری	۰/۳۰۸	۳/۵۴۷	۰/۰۰۱
حفاظت از تصویر بانک، اعتبار و روابطش با ذینفعان ← ایجاد اعتماد به نظام بانکی	۰/۱۷۳	۲/۲۹۱	۰/۰۲۲
حفاظت از تصویر بانک، اعتبار و روابطش با ذینفعان ← حفظ سلامت نظام اقتصادی	۰/۳۱۸	۴/۹۶۷	۰/۰۰۱
کنترل محیط کسب و کار ← کنترل ریسک قوانین بانکداری	۰/۵۳۱	۸/۵۷۸	۰/۰۰۱
کنترل محیط کسب و کار ← شفافیت تسهیلات کلان بانکی	۰/۳۰۱	۳/۸۸۴	۰/۰۰۱
کنترل محیط کسب و کار ← ابهام‌زدایی از قوانین	۰/۲۸۳	۴/۴۳۱	۰/۰۰۱
کنترل محیط کسب و کار ← ارزیابی سطح اعتباری مشتریان	۰/۲۳۶	۳/۰۰۲	۰/۰۰۳
کنترل محیط کسب و کار ← تحلیل نسبت‌های مالی و بانکی	۰/۰۸۳	۱/۲۴۲	۰/۲۱۵
کنترل محیط کسب و کار ← ایجاد فرصت استراتژیک برای سیستم بانکی	۰/۱۴۱	۱/۴۴۱	۰/۱۵۰
مراقبت از ریسک‌های اعتباری ← کنترل ریسک قوانین بانکداری	۰/۱۹۷	۲/۳۳۱	۰/۰۲۰
مراقبت از ریسک‌های اعتباری ← شفافیت تسهیلات کلان بانکی	۰/۳۷۴	۴/۴۰۶	۰/۰۰۱
مراقبت از ریسک‌های اعتباری ← ابهام‌زدایی از قوانین	۰/۴۵۶	۵/۰۹۹	۰/۰۰۱
مراقبت از ریسک‌های اعتباری ← ارزیابی سطح اعتباری مشتریان	۰/۵۱۴	۶/۰۴۴	۰/۰۰۱
مراقبت از ریسک‌های اعتباری ← تحلیل نسبت‌های مالی و بانکی	۰/۶۶۲	۱۰/۵۸۸	۰/۰۰۱
مراقبت از ریسک‌های اعتباری ← ایجاد فرصت استراتژیک برای سیستم بانکی	۰/۱۷۵	۰/۸۳۴	۰/۰۶۷
ایجاد اعتماد به نظام بانکی ← کنترل ریسک قوانین بانکداری	۰/۱۲۱	۱/۳۸۳	۰/۱۶۷
ایجاد اعتماد به نظام بانکی ← شفافیت تسهیلات کلان بانکی	۰/۱۸۵	۱/۹۸۴	۰/۰۴۸
ایجاد اعتماد به نظام بانکی ← ابهام‌زدایی از قوانین	۰/۰۳۰	۰/۲۹۰	۰/۷۲۲
ایجاد اعتماد به نظام بانکی ← ارزیابی سطح اعتباری مشتریان	۰/۰۷۶	۰/۷۵۲	۰/۴۵۲
ایجاد اعتماد به نظام بانکی ← تحلیل نسبت‌های مالی و بانکی	۰/۰۴۱	۰/۳۹۲	۰/۶۹۵
ایجاد اعتماد به نظام بانکی ← ایجاد فرصت استراتژیک برای سیستم بانکی	۰/۱۱۴	۰/۹۹۴	۰/۳۲۱
حفظ سلامت نظام اقتصادی ← کنترل ریسک قوانین بانکداری	۰/۰۳۳	۰/۳۰۸	۰/۷۵۹
حفظ سلامت نظام اقتصادی ← شفافیت تسهیلات کلان بانکی	۰/۰۴۷	۰/۸۵۸	۰/۵۷۲
حفظ سلامت نظام اقتصادی ← ابهام‌زدایی از قوانین	۰/۱۱۹	۱/۰۹۴	۰/۲۷۴
حفظ سلامت نظام اقتصادی ← ارزیابی سطح اعتباری مشتریان	۰/۰۴۲	۰/۳۷۸	۰/۷۰۵
حفظ سلامت نظام اقتصادی ← تحلیل نسبت‌های مالی و بانکی	۰/۰۱۹	۰/۲۰۱	۰/۸۴۱
حفظ سلامت نظام اقتصادی ← ایجاد فرصت استراتژیک برای سیستم بانکی	۰/۲۷۶	۲/۰۱۱	۰/۰۴۵

نتیجه گیری و بحث

یافته‌های پژوهش نشان داد که «مدیریت قوی نظارتی» بیشترین تأثیر را بر سایر ابعاد مدیریت ریسک بانکی، از جمله «پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری» و «حفاظت از تصویر بانک و روابط با ذینفعان» دارد. «پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری» نقش واسطه‌ای مهمی در انتقال تأثیرات مدیریت نظارتی به «کنترل محیط کسب و کار»، «مراقبت از ریسک‌های اعتباری» و «ایجاد اعتماد به نظام بانکی» ایفا می‌کند. تحلیل میک مک نشان داد که ابعاد کلیدی مانند «مدیریت قوی نظارتی» و «کنترل ریسک قوانین بانکی» جزء عوامل نفوذی هستند و بیشترین توانایی هدایت سیستم را دارند، در حالی که «پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری» و «حفظ سلامت نظام اقتصادی» نقش وابسته دارند. نتایج مدل معادلات ساختاری تأیید کرد که روابط بین ابعاد مدیریت ریسک بانکی معنادار و اثرگذار است. این یافته‌ها بر اهمیت ایجاد نظارت قوی و شفافیت قانونی در کاهش اثرات نامطلوب عدم اطمینان محیطی و تقویت ثبات نظام اقتصادی تأکید دارد.

نتایج نشان می‌دهد که مدیریت قوی نظارتی در نظام بانکی نقش کلیدی در ارتقای پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری مدیران و کارکنان دارد. این یافته با مطالعات Shabir et al., (2023) همسو است که نشان می‌دهد قدرت مدیرعامل و هیئت‌مدیره می‌تواند اثرات نامطلوب عدم اطمینان اقتصادی و ژئوپلیتیکی را کاهش دهد. همچنین نتایج Huynh & Phan (2024) حاکی از آن است که بانک‌هایی با نظارت مدیریتی قوی، در مواجهه با نوسانات محیطی مقاوم‌تر عمل می‌کنند و توانایی مدیریت ریسک اعتباری و عملکرد پایدار بیشتری دارند. این نشان می‌دهد که نقش مدیریت نظارتی، نه تنها در بهبود فرآیندهای داخلی بلکه در تقویت اعتماد عمومی و کاهش ریسک سیستمیک اهمیت دارد. از سوی دیگر، مدیریت قوی نظارتی باعث می‌شود که کارکنان و مدیران نسبت به اقدامات خود پاسخگو باشند و تعهد بیشتری نسبت به رعایت استانداردها و سیاست‌های داخلی داشته باشند. این امر به کاهش رفتارهای فرصت‌طلبانه، افزایش دقت تصمیم‌گیری و شفافیت در عملکرد بانکی منجر می‌شود و می‌تواند بستر لازم برای ایجاد اعتماد عمومی فراهم کند.

یافته‌ها همچنین نشان می‌دهد که پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری سازمانی تأثیر مستقیمی بر کنترل محیط کسب و کار و مدیریت ریسک‌های اعتباری دارد. بانک‌هایی که فرآیندهای تصمیم‌گیری خود را مستندسازی و شفاف می‌کنند، می‌توانند محیط کسب و کار را بهتر مدیریت کرده و از وقوع تصمیمات پرریسک جلوگیری نمایند. این موضوع با مطالعات Syadali et al., (2023) و Rezaei et al., (2025) همخوانی دارد که نشان می‌دهند پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری موجب افزایش انعطاف تصمیم‌گیری و کاهش ریسک در شرایط عدم اطمینان محیطی می‌شود. علاوه بر این، Charles et al., (2016) و OECD (2021) تأکید کرده‌اند که شفافیت و پاسخگویی بانک‌ها، اساس شکل‌گیری اعتماد سرمایه‌گذاران و حفظ ثبات مالی است. در واقع، پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری نه تنها یک ضرورت اخلاقی و مدیریتی محسوب می‌شود بلکه به‌عنوان ابزاری عملی برای کاهش ریسک و تقویت ثبات مالی عمل می‌کند و می‌تواند از خروج سرمایه و بحران‌های احتمالی جلوگیری نماید.

نتایج پژوهش نشان می‌دهد که حفاظت از تصویر، اعتبار و روابط بانک با ذی‌نفعان تأثیر مستقیمی بر اعتماد عمومی و سلامت نظام اقتصادی دارد. بانک‌های دارای اعتبار بالا و شهرت مثبت، قادرند منابع مالی را به سمت بخش‌های مولد هدایت کرده و از بحران‌های مالی جلوگیری کنند. یافته‌های Asteriou et al., (2021) و Bhatt et al., (2023) نیز تأیید می‌کنند که اعتماد عمومی و تصویر مثبت بانک، کلید پایداری و رشد اقتصادی است. این یافته‌ها نشان می‌دهد که

سلامت نظام اقتصادی و عملکرد پایدار بانک‌ها دو مفهوم وابسته به یکدیگر هستند و موفقیت بانک‌ها در بهره‌برداری از فرصت‌ها و مدیریت ریسک‌ها مستلزم هم‌افزایی این عوامل است. بدین ترتیب، بانک‌ها با سرمایه‌گذاری در توسعه روابط مثبت با مشتریان، سهامداران و نهادهای نظارتی، هم‌تصویر خود را تقویت می‌کنند و هم‌زمینه کاهش ریسک سیستمیک را فراهم می‌آورند.

کنترل محیط کسب‌وکار و مراقبت از ریسک‌های اعتباری نیز نقش حیاتی در کاهش ابهام قانونی و افزایش شفافیت دارد. بانک‌ها با محیط قانونی شفاف می‌توانند تصمیمات مؤثرتر و سریع‌تری اتخاذ کنند و ریسک‌های اعتباری و عملیاتی را کاهش دهند. این یافته‌ها با مطالعات Chen et al., (2023) و Markaz Malmiri et al., (2022) همخوانی دارد که شفافیت قوانین و مقررات را عامل اصلی کاهش ریسک‌های بانکی معرفی کرده‌اند. همچنین Rezaei et al., (2025) نشان داده است که قوانین و ساختار مدیریتی شفاف، انعطاف تصمیم‌گیری و کنترل ریسک را تقویت می‌کند و بانک‌ها را در مواجهه با محیط‌های پرریسک توانمند می‌سازد. به بیان دیگر، شفافیت قانونی و فرآیندهای نظارتی هماهنگ، امکان پیش‌بینی بهتر و کاهش عدم قطعیت را فراهم می‌کند و بانک‌ها را قادر می‌سازد فرصت‌های استراتژیک را شناسایی کرده و از آنها بهره‌برداری کنند.

در مجموع، این پژوهش نشان می‌دهد که ترکیب مدیریت نظارتی قوی، پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری و کنترل هوشمند ریسک‌ها موجب افزایش ثبات مالی، ارتقای اعتماد عمومی و بهره‌برداری از فرصت‌های استراتژیک برای توسعه بانکداری دیجیتال و محصولات نوین می‌شود. یافته‌ها همسو با Syadali et al., (2023) و Asteriou et al., (2021) است و تأکید دارد که موفقیت بانک‌ها در محیط‌های پرریسک وابسته به مدیریت یکپارچه ریسک، پاسخگویی و شفافیت قانونی است.

بنابراین یافته‌ها نشان می‌دهد که مدیریت نظارتی، پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری و حفاظت از تصویر بانک، کلید کاهش ریسک، افزایش اعتماد عمومی و ارتقای سلامت نظام اقتصادی هستند. بانک‌ها با اتخاذ این رویکردها می‌توانند عملکرد خود را پایدار کرده و ضمن بهره‌برداری از فرصت‌های استراتژیک، از بحران‌های مالی پیشگیری کنند. این پژوهش بر اهمیت مدیریت یکپارچه ریسک، شفافیت قانونی و ایجاد اعتماد در نظام بانکی تأکید دارد و نشان می‌دهد که این عوامل در کنار هم، بنیاد عملکرد پایدار و توسعه اقتصادی بانک‌ها را تشکیل می‌دهند.

بنابراین براساس نتایج پژوهش پیشنهادات ذیل ارائه می‌شود:

بانک‌ها باید ساختارهای نظارتی داخلی خود را تقویت کنند و فرآیندهای ارزیابی عملکرد مدیران و کارکنان را به‌طور منظم انجام دهند. تدوین گزارش‌های عملکرد شفاف و ارائه بازخورد مستمر به کارکنان باعث افزایش پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری خواهد شد. همچنین، استفاده از کمیته‌های مستقل نظارتی و ارزیابی دوره‌ای، امکان شناسایی نقاط ضعف و بهبود عملکرد مدیریتی را فراهم می‌کند.

بانک‌ها باید برنامه‌های ارتباطی و اطلاع‌رسانی منظم با ذی‌نفعان، از جمله مشتریان، سرمایه‌گذاران و نهادهای نظارتی داشته باشند. ایجاد کدهای اخلاقی و سیاست‌های شفاف برای رفتار کارکنان و مدیران می‌تواند از آسیب به تصویر و

اعتبار بانک جلوگیری کند. همچنین، استفاده از شاخص‌های پایش شهرت و ارزیابی دوره‌ای روابط بانک با ذی‌نفعان، به بهبود مستمر تصویر سازمان کمک می‌کند.

مدیران باید فرآیندهای تصمیم‌گیری را مستندسازی و شفاف کنند تا ذی‌نفعان بتوانند صحت و کارایی اقدامات بانک را ارزیابی کنند. ایجاد داشبوردهای مدیریتی و سیستم‌های گزارش‌دهی آنلاین به کارکنان و مدیران ارشد کمک می‌کند تا محیط کسب‌وکار را بهتر کنترل کرده و واکنش‌های سریع به تغییرات بازار نشان دهند.

بانک‌ها می‌توانند تیم‌های ویژه ارزیابی ریسک ایجاد کنند که مسئولیت بررسی دقیق پرونده‌های اعتباری و تحلیل سابقه مشتریان را بر عهده داشته باشند. همچنین آموزش مستمر کارکنان در زمینه مدیریت ریسک و مسئولیت‌پذیری، باعث کاهش خطاهای اعتباری و افزایش دقت تصمیمات خواهد شد.

بانک‌ها باید سیاست‌های شفاف اطلاع‌رسانی به مشتریان و سرمایه‌گذاران داشته باشند و اطلاعات مالی و اعتباری را به‌موقع و کامل ارائه کنند. ایجاد سیستم‌های پاسخگویی مستقیم به شکایات مشتریان و پایش رضایت مشتریان، اعتماد عمومی را افزایش می‌دهد.

بانک‌ها باید فرآیندهای نظارت داخلی خود را با دیدگاه روابط عمومی و برند سازمانی هماهنگ کنند. این هماهنگی باعث می‌شود که اقدامات مدیریتی نه تنها از نظر عملکردی بلکه از نظر اعتبار و تصویر سازمان مؤثر باشند.

بانک‌ها باید سیاست‌های شفاف اعطای تسهیلات و اعتباردهی را طراحی کنند و اطلاعات مشتریان را به‌صورت محرمانه و دقیق مدیریت نمایند. گزارش‌دهی مستمر درباره وضعیت اعتبارات باعث کاهش ریسک و حفظ اعتبار بانک خواهد شد. بانک‌ها باید تیم‌های حقوقی و تطبیق قانونی قوی داشته باشند تا تغییرات قوانین و مقررات را به‌صورت مستمر رصد و تحلیل کنند. تدوین دستورالعمل‌های داخلی برای رعایت قوانین و آموزش کارکنان در زمینه مقررات بانکی، ریسک تخطی از قوانین را کاهش می‌دهد.

بانک‌ها می‌توانند فرآیندهای داخلی خود را به‌گونه‌ای طراحی کنند که تمامی تسهیلات کلان و تصمیمات اعتباری با شفافیت کامل ثبت و گزارش شوند. استفاده از فناوری اطلاعات و سیستم‌های مدیریت داده، ابهامات قانونی و عملیاتی را کاهش می‌دهد و تصمیم‌گیری را تسهیل می‌کند.

بانک‌ها باید تحلیل ریسک‌های اعتباری را با رویکرد فرصت محور انجام دهند و از داده‌های موجود برای شناسایی مشتریان و بازارهای کم ریسک و پر سود استفاده کنند. این اقدام می‌تواند زمینه توسعه محصولات مالی نوین و بانکداری دیجیتال را فراهم کند و همزمان ریسک را کنترل نماید.

بانک‌ها می‌توانند با همکاری نهادهای نظارتی و سیاست‌گذاران اقتصادی، برنامه‌های سرمایه‌گذاری و حمایت از کسب‌وکارهای مولد و نوآور طراحی کنند. این همکاری موجب افزایش ثبات مالی، هدایت منابع به بخش‌های تولیدی و کاهش ریسک سیستماتیک در اقتصاد کلان می‌شود.

References:

- Asteriou, D., Pilbeam, K., & Tomuleasa, I. (2021). The impact of corruption, economic freedom, regulation and transparency on bank profitability and bank stability: Evidence from the Eurozone area. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 184, 150–177. <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2020.08.023>

- Bhatt, T. K., Ahmed, N., Iqbal, M. B., & Ullah, M. (2023). Examining the determinants of credit risk management and their relationship with the performance of commercial banks in Nepal. *Journal of Risk and Financial Management*, 16(4), 235-254, <https://doi.org/10.3390/jrfm16040235>
- Charles, W., & Calomiris, M. (2016). Corporate governance and risk management at unprotected banks: National banks in the 1890s. *Journal of Financial Economics*, 119(3), 512-532. <https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2016.01.025>
- Chen, Q., Goldstein, I., Huang, Z., & Vashishtha, R. (2022). Bank transparency and deposit flows. *Journal of Financial Economics*, 146(2), 475-501. <https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2022.07.009>
- Dai, Z., & Zhang, X. (2023). Climate policy uncertainty and risks taken by the bank: Evidence from China. *International Review of Financial Analysis*, 87, 102-43, DOI: 10.1016/j.irfa.2023.102579
- Harb, E., El Khoury, R., Mansour, N., & Daou, R. (2023). Risk management and bank performance: Evidence from the MENA region. *Journal of Financial Reporting and Accounting*, 21(5), 974-998. <https://doi.org/10.1108/JFRA-07-2021-0189>
- Huynh, J., & Phan, T. M. H. (2024). Uncertainty and bank risk in an emerging market: The moderating role of business models. *PLOS ONE*, 19(2), 21-34. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0297973>
- Khanboubi, F., & Boulmakoul, A. (2020). A road map to lead risk management in the digital era. *LIM/Innovative Open Systems, FSTM, Hassan II University of Casablanca*, 2, 119-135.
- Lu, Y., Xiao, D., & Zheng, Z. (2023). Assessing stock market contagion and complex dynamic risk spillovers during COVID-19 pandemic. *Nonlinear Dynamics*, 111, 8853-8880. <https://doi.org/10.1007/s11071-023-08282-4>
- Malahim, S. S. (2023). The relationship between the risk disclosure and risk management committee on banks value: Empirical evidence from Jordan. *International Journal of Professional Business Review*, 8(3), 23-43
- Malmiri, A., & Mahdizadeh, M. (2015). Fragmented legislation in the Iranian legislative system. *Public Law Research*, Summer 2015(47), 157-184. https://qjpl.atu.ac.ir/article_1532.html
- Natufe, O. K., & Evbayiro-Osagie, E. I. (2023). Credit risk management and the financial performance of deposit money banks: Some new evidence. *Journal of Risk and Financial Management*, 16(7), 302-344, <https://doi.org/10.3390/jrfm16070302>
- OECD. (2021). *Financial markets and the real economy: Strengthening the link*. Paris: OECD Publishing.
- Racicot, F. E., & Théoret, R. (2022). Tracking market and non-traditional sources of risks in procyclical and countercyclical hedge fund strategies under extreme scenarios: A nonlinear VAR approach. *Financial Innovation*, 8(1), 24. <https://doi.org/10.1186/s40854-021-00316-3>
- Rahmani, Z., & Karamati, M. A. (2021). Providing a comprehensive risk management model and cost reduction in Sarmayeh Bank. *Financial Engineering and Securities Management*, 12(49), 33-57. (in Persian).
- Rezaei, A., Bagheri, M., Babaei, H., & Zayandehroody, M. (2025). Identifying the dimensions and components of uncertainty and risk and increasing flexibility in capital budgeting decisions with the investment option approach. *Journal of Creating in Business Management*, 2, 189-223. <https://doi.org/10.22034/jvcbm.2025.485796.1446> (in Persian)
- Rezaei, A., Bagheri, M., Babaei, H., & Zayandehroody, M. (2025). *Journal of New Approaches in Management and Marketing*, 3, 180-203. <https://doi.org/10.22034/jnamm.2025.546911.1149> (in Persian)
- Shabir, M., Jiang, P., Shahab, Y., & Wang, P. (2023). Geopolitical, economic uncertainty and bank risk: Do CEO power and board strength matter? *International Review of Financial Analysis*, 87, 102603. <https://doi.org/10.1016/j.irfa.2023.102603>
- Shahrzadi, M., & Foroghi, D. (2022). Analysis of the persistence of the negative relationship between downside risk and expected excess returns in future. *Journal of Asset Management and Financing*, 10(1), 1-24. <https://doi.org/10.22108/amf.2021.125483.1598> (in Persian)
- Syadali, M. R. A., Segaf, S., & Parmujianto, P. (2023). Risk management strategy for the problem of borrowing money for Islamic commercial banks. *Enrichment: Journal of Management*, 13(2), 1227-1236.

Vaziri, M., Bagheri, M., Rajabi, A., Zayanderoodi, M., & Mollaei, H. (2025). Leveling the dimensions of the comprehensive risk management model considering the role of environmental uncertainty and legal transparency in the banking industry. *Journal of Value Creating in Business Management*, 3, 21–39. <https://doi.org/10.22034/jvcbm.2025.510777.1518> (in Persian)